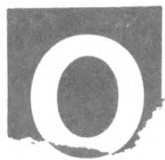

PRIVREMENI IZVJEŠTAJ O RATNIM ŠTETAMA NA KULTURNOJ BAŠTINI U HRVATSKOJ

*Zavod za zaštitu spomenika kulture
Ministarstvo prosvjete, kulture i športa Republike Hrvatske
Zagreb*

d početka rata u Hrvatskoj jedna od najčešćih meta napada su spomenici kulture – povijesna naselja, crkve, samostani, pa čak i groblja.

Prema podacima koje prikuplja Zavod za zaštitu spomenika kulture Republike Hrvatske, a koje ne možemo smatrati konačnima, kako u pogledu broja oštećenih povijesnih naselja i pojedinačnih spomenika kulture, tako niti u pogledu opsega njihovog oštećenja (jer je još uvijek veliki dio teritorija Republike izvan kontrole regularnih vlasti ili je u potpunoj izolaciji i informacijskoj blokadi), od početka oružanih napada na Hrvatsku napadnuto je 245 povijesnih naselja (47 povijesnih urbanističkih cjelina, 187 povijesnih ruralnih cjelina, 10 arheoloških lokaliteta i 1 povijesno memorijalno područje) od kojih je 28 razoreno, 32 spaljeno, 83 djelomično razoreno, 92 oštećeno, dok za 10 arheoloških lokaliteta ne raspoložemo informacijama o opsegu šteta.

Istovremeno oštećeno je ili razoreno i 660 pojedinačnih objekata koji su registrirani ili evidentirani kao spomenik kulture.

Oštećene su, a neke i uništene i muzejske zgrade (44), zgrade arhiva (9), kao i zgrade biblioteka (22)¹.

Među napadnutim, oštećenim, odnosno razorenim povijesnim naseljima nalaze se i povijesne urbanističke cjeline Dubrovnika i Splita, kulturna dobra upisana u Listu svjetske baštine, dok su ostala povijesna naselja nacionalnog, regionalnog ili lokalnog značaja.

Povijesne jezgre Vukovara, Vinkovaca, Lipika, Kostajnice i Petrinje gotovo su potpuno razorene, a teže su oštećene povijesne jezgre Osijeka, Pakraca, Karlovca, Gospića, Otočca i mnogih drugih gradova i sela. Od 1. listopada 1991. godine intenzivno se napada i razara područje Dubrovnika, najneposrednija okolina njegove povijesne jezgre, a od 24. listopada i sama povijesna jezgra. Već su prije, dijelom oštećeni, a dijelom razoreni objekti u Rijeci dubrovačkoj (Ljetnikovac Sorkočević, Ljetnikovac Bizzaro, Ljetnikovac Gradić, Franjevački samostan u Rožatu i niz drugih sakralnih i profanih objekata). Istu sudbinu doživljava i Cavtat kao i cijelo područje Župe dubrovačke i Konavala. U Čilipima je potpuno razoreno i spaljeno središte naselja među ostalim objektima i zgrada Zavičajnog muzeja, a teže je oštećena i crkva. Do prave eskalacije bombardiranja dolazi poslije 9. studenog od kada se neprestano gada cijelo područje najuže povijesne jezgre unutar zidina drevnog Dubrovnika. Granate se ispaljuju na područje Straduna, na zgrade u Boškovićevoj ulici (u kojoj se nalazi njegova rodna kuća), na Žudiosku ulicu (u kojoj se nalazi, po starosti druga u Europi, sinagoga), na mnoge izuzetne povijesne i arhitektonske spomenike (sakralne i fortifikacijske objekte), kao i na stambene objekte. Projektilima su direktno pogođene gradske zidine Dubrovnika (tvrđava sv. Ivana, tvrđava sv. Spasitelja,

utvrde Mrtvo zvono, sjeverno i zapadno gradsko zide, predzide Revelina i Vrata od Pila). Brojni hoteli Dubrovnika (gotovo jedina njegova ekonomska osnovica) također su tijekom mnogih napada teško oštećeni, a neki od njih i spaljeni (Hotel Imperial). Ovi napadi na Dubrovnik zaprepašuju tim više što je poznato da na području Dubrovnika već od 60-tih godina ne postoji ni jedna vojna formacija, niti bilo koji objekt strateškog značaja. Dana 6. prosinca 1991. godine ponovljeno je izuzetno teško i barbarsko bombardiranje najuže povijesne jezgre. Projektilima ispaljenim s brodova Jugoslavenske ratne mornarice pogođeni su, a neki od njih i teško oštećeni Palača Sponza, kupola Katedrale, crkva sv. Vlaha, Velika Onofrijeva česma; kraterima od eksplozija topovskih granata razorena je kamena struktura pločnika Straduna – centralne gradske ulice, a brojne krhotine projektila ostavile su neizbrisive i vječne tragove na kamenim pročeljima dubrovačkih kuća i palača; 30% građevinskog fonda povijesne jezgre Dubrovnika teško je oštećeno dok je 10% potpuno uništeno u požarima prouzrokovanim zapaljivim projektilima. Iako naravno ne možemo govoriti o potpuno razorenom gradu, šteta koja je učinjena ovim vandalskim napadima neizmjerena je jer je razornim projektilima teško oštećen ne samo građevinski fond, već i povijesna i prirodna sredina dubrovačkog teritorija.

Dana 15. studenog 1991. godine napadnut je Split. Na samu povijesnu jezgru – Dioklecijanovu palaču, također kulturno dobro upisano u Listu svjetske baštine s brodova Jugoslavenske ratne mornarice koji su u Splitskim vratima tjednima blokirali splitsku luku ispaljeni su projektili koji su pali u neposrednoj blizini Zlatnih vrata, na Cararinu poljanu pored crkve i samostana sv. Frane. Projektili su također pali na područje Poljuda gdje se nalazi jedan od najznačajnijih ranoromaničkih starohrvatskih spomenika – crkva sv. Trojice.

U Zadru su od bombardiranja topovima s brodova Jugoslavenske ratne mornarice i minobacačima s kopna oštećeni dijelovi zadarske povijesne jezgre koji nisu stradali niti u bombardiranjima u II svjetskom ratu. Oštećeni su mnogi spomenički objekti visoke kategorije (crkva sv. Krševana, crkva sv. Šime, Kopnena vrata, dijelovi gradskih fortifikacija iz XIII stoljeća, Kneževa palača, Naučna biblioteka, zgrada Historijski arhiv i Znanstvena biblioteka te mnoge zgrade ambijentalne vrijednosti). U ponovljenim napadima Jugoslavenskog zrakoplovstva raketirana je (18. studenog) i teže oštećena čak i romanička katedrala sv. Anastazije, a jedna je raketa teže oštetila i dio izvornog rimskog pločnika zadarskog Foruma. Tijekom svibnja ove godine ponovno se žestoko napada Zadar, pa i sama njegova povijesna jezgra na Poluotoku te dolazi do novih šteta na zgradi Historijskog arhiva i Znanstvene biblioteke i većem broju stambenih zgrada.

Gornji grad u Zagrebu pogođen je raketama i bombama 7. listopada 1991. Lakše su oštećeni gotovo svi objekti (72), dok su neki od njih pretrpjeli veoma teške štete (Banski dvori, pojedine zgrade u Visokoj ulici, Ulici Tita Brezovačkog i na drugim mjestima).

Od ukupno 660 oštećenih pojedinačnih nepokretnih spomenika kulture 108 je nacionalnog i svjetskog značaja (među ostalima Palača Sponza i Muzej Rupe u Dubrovniku, brojni ljetnikovci u Rijeci dubrovačkoj, Katedrala sv. Jakova u Šibeniku, Crkva sv. Stošije i Crkva sv. Krševana u Zadru, Katedrala sv. Petra u Đakovu, Crkva Začeca Marijina i Franjevački samostan u Karinu, Dvorac Eltz u Vukovaru, Stari grad u Erdutu), 102 je regionalnog značaja (Crkva Svih Svetih u Đakovu, Crkva

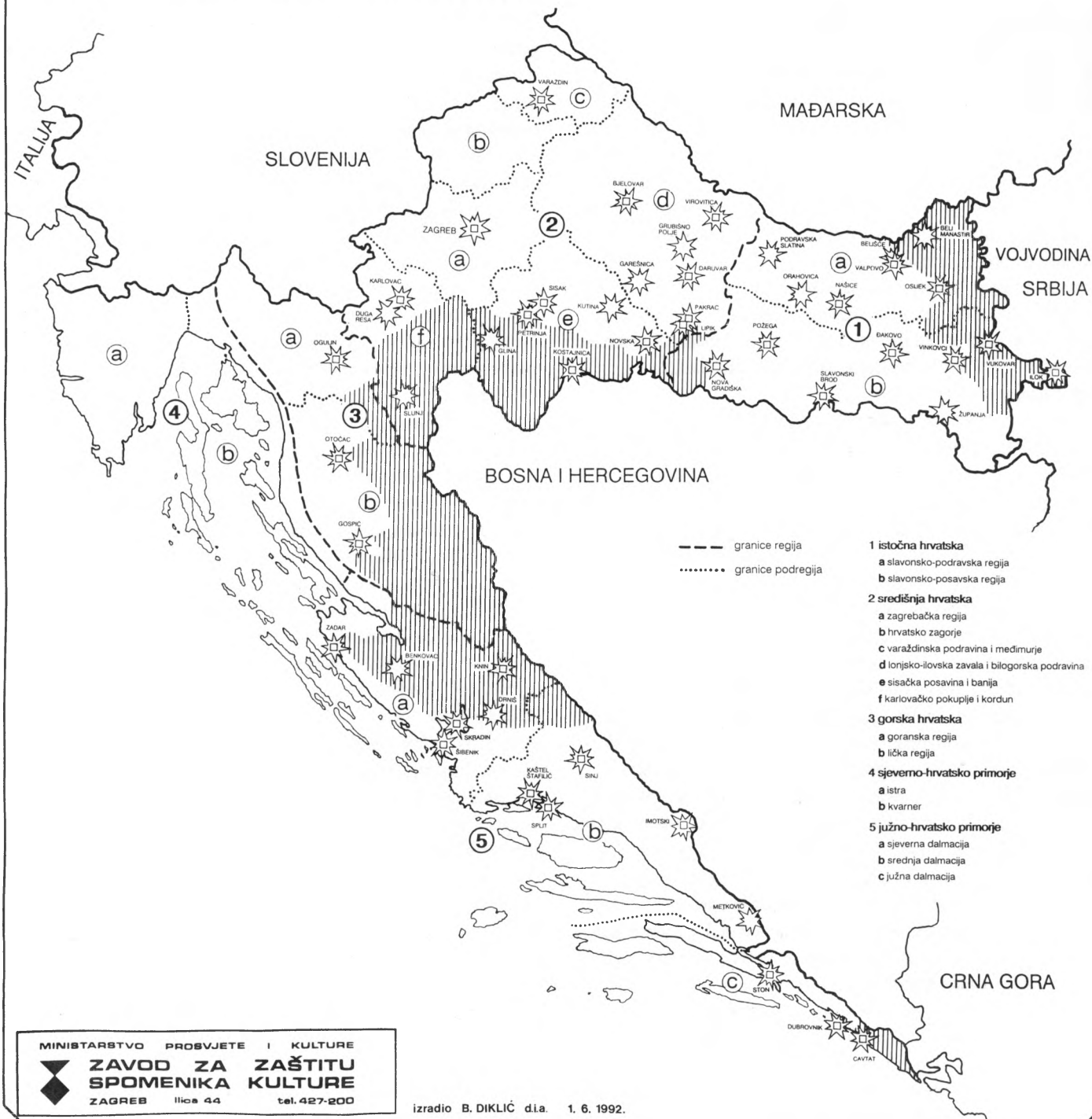
RATNA RAZARANJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

GRADOVI KULTURNO-POVIJESNE VRIJEDNOSTI

GRADOVI OŠTEĆENI ILI RAZORENI U RATU

PRIVREMENO OKUPIRANA PODRUČJA

sv. Antuna Padovanskog i Dvorac Pejačević u Našicama), 181 je lokalnog značaja, a 269 je nekategoriziranih objekata (pretežno recentne građevine sakralnih objekata u kojima se međutim nalazi inventar spomeničkog značaja).

Razoreno je 88, teže je oštećeno (s bitnim povredama konstrukcije i statičkim poremećajima) 189, a lakše (povrede pročelja od krhotina projektila, streljiva iz pješadijskog naoružanja, lakša oštećenja pokrova i sl.) 166 građevina – nepokretnih spomenika kulture. Za 217 građevina nije se do sada mogao ustanoviti karakter i opseg oštećenja.

Najčešće i najteže su stradavali i još uvijek stradaju sakralni objekti. Od ukupno 430 crkava i samostanskih cjelina razoreno je 73, teže je 118, a lakše oštećeno 50 objekata, odnosno cjelina. Među njima je 47 objekata nacionalnog i svjetskog, 61 objekt je regionalnog, odnosno 96 lokalnog značaja, a 226 je nekategoriziranih objekata. Za 189 sakralnih objekata nedostaju podaci o karakteru i opsegu šteta.

Posebno su na meti predromaničke i romaničke sakralne građevine na okupiranom području Dalmacije i Dalmatinske zagore. Ovi objekti specifičnog autohtonog arhitektonskog izraza i oblikovanja građeni u doba hrvatskih knezova i kraljeva (pretežno od kraja 8. do početka 11. stoljeća), dokaz su identiteta i stvaralačkih mogućnosti hrvatskog naroda u tim davnim vremenima prve hrvatske države te predstavljaju skupinu spomenika kulture od najveće nacionalne vrijednosti. Pojedini objekti iz ove skupine koji nisu stradali u ratnim sukobima ugroženi su, a neki već i uništeni podmetanjem eksploziva (nedavno obnovljena Crkva sv. Martina u Pridragi i drugi).

Slijedeća vrsta po brojnosti i težini oštećenja su civilne građevine (dvorci, ljetnikovci u Rijeci Dubrovačkoj, građanske kuće i sl.) kojih je ukupno oštećeno 190 (43 nacionalnog i svjetskog, 28 regionalnog, odnosno 81 lokalnog značaja, a 38 je nekategoriziranih objekata. Među stradalim objektima ima onih iz vremena antike, predromanike, gotike, renesanse i baroka, ali i onih iz vremena povijesnih stilova 19. stoljeća. Projektilima i bombama gađani su i arheološki lokaliteti kao što je npr. Vučedol kod Vukovara ili centurijacija agera u Starigradskom polju kod Starog grada na Hvaru (jedna od tri najbolje sačuvanih u Europi). Štete na arheološkim lokalitetima, posebno na području Slavonije, tamo gdje su vođene bitke, mogu se očekivati ne samo od projektila koji su na ta područja padali već i od iskopa rovova i prolaska teških vozila. Karakter i opseg šteta na arheološkim lokalitetima za sada nije moguće ustanoviti. U svakom slučaju najveće se štete mogu očekivati na području onih lokaliteta (pretežno u Slavoniji) na kojima su zbog iskopa rovova potpuno uništeni ili poremećeni arheološki slojevi, a nađeni predmeti uništeni nestručnim rukovanjem ili nepovratno izgubljeni prisvajanjem nalaznika.

U statističkim podacima koji se navode u ovom sažetku privremenog izvještaja i priloženim statističkim tabelarnim pregledima nisu sadržani potpuni podaci o pojedinim zgradama ambijentalnog značaja u povijesnim cjelinama. Njihovo je značenje za sredinu u kojoj se nalaze gotovo nemjerljivo jer su ponekad jedina svjedočanstva kontinuiteta i kulturnog identiteta, kao i dostignutog stupnja civilizacijskog razvoja sredine u kojoj se nalaze i povijesne sredine koju definiraju u vremenima iz kojih potiču. Pored potpuno razorenih povijesnih jezgri Vukovara i Petrinje, gotovo potpuno razorenih Vinkovaca i Lipika, najteže su stradale zgrade u povijesnim jezgrama Osijeka (s preko 350 oštećenih ili uništenih zgrada – od toga samo u povijesnoj jezgri Tvrđe

od ukupno 107 zgrada, oštećeno je ili razoreno 86), Vinkovaca (sa 70 oštećenih ili razorenih, od ukupno 111 zgrada), Karlovca (s 25 oštećenih zgrada), Kostajnice i drugih povijesnih gradova i sela za koje podaci o opsegu i karakteru šteta još nisu dostupni.

Pokretni spomenici kulture, naročito inventari sakralnih objekata, premda su mnogi na vrijeme evakuirani i sklonjeni na sigurnija mjesta, također se uništavaju, ali i pljačkaju. U mnogim objektima (17) teško su oštećeni muzikološki i umjetnički izuzetno vrijedni primjerci orgulja. U iracionalnom razaranju kulturno-povijesne baštine stradavaju i groblja od kojih neka imaju izuzetnu povijesnu vrijednost kao ono sv. Ane u Šibeniku, stara židovska groblja u Cerniku i Dubrovniku i drugim mjestima.

U nijednom dosadašnjem ratu neviđeno, namjerno uništavanje kulturne baštine – zatiranje povijesnog, kulturnog i civilizacijskog identiteta naroda kojem ta baština pripada – nije poprimilo takove razmjere kao u ovoj besmislenoj agresiji koja traje već više od godinu dana.

1. Prema izvještajima Muzejskog dokumentacionog centra (7. svibnja 1992), Arhiva Hrvatske (19. ožujka 1992.) i Nacionalne i sveučilišne biblioteke (16. ožujka 1992.).

RATNE ŠTETE NA KULTURNOJ BAŠTINI HRVATSKE

STATISTIKA PO VRSTAMA SPOMENIKA KULTURE

(podaci prikupljeni do 24. 05. 1992. godine)

1. POJEDINAČNI SPOMENICI KULTURE

VRSTA SPOMENIKA KULTURE	Kategorija					Vrsta zaštite			
	O ¹	A	B	C	N	R ²	P	E	PN0
Civilne građevine (dvorci, civilne kuće i sl.)	0	43	28	81	38	65	6	119	190
Obrambene građevine (stari gradovi, utvrde i sl.)	0	15	6	1	1	20	0	3	23
Sakralne građevine (I) (crkve)	0	30	51	94	216	83	17	291	391
Sakralne građevine (II) (samostanski kompleksi)	0	17	10	2	10	22	1	16	39
Javna plastika	0	1	1	0	2	0	0	4	4
Grobne građevine (grobља) grobovi, mauzoleji	0	1	4	3	2	5	1	4	10
Privredne građevine	0	1	2	0	0	2	0	1	3
UKUPNO	0	108	102	181	269	197	25	438	660

2. POVIJESNE CJELINE I NASELJA

Razoreno	0	1	1	0	26	1	4	23	28
Spaljeno	0	0	1	0	31	0	1	32	33
Djelomično razoreno	1	5	11	1	65	15	2	66	83
Oštećeno	1	4	8	5	74	16	5	71	92
Nedostaju podaci	0	3	4	0	3	6	0	4	10
UKUPNO	2	13	25	6	199	38	12	196	245

1. KATEGORIJE: O – upisano u Listu svjetske baštine; A – nacionalnog i svjetskog značaja; B – regionalnog značaja; C – lokalnog značaja; N – nekategorizirani objekti

2. PRAVNI STATUS ZAŠTITE: R – registrirani spomenik kulture; P – preventivno zaštićeni spomenik kulture; E – evidentirani spomenik kulture.

STUPANJ OŠTEĆENJA SPOMENIKA KULTURE

(podaci prikupljeni do 24. 05. 1992. godine)

1. POJEDINAČNI SPOMENICI KULTURE

STUPANJ ŠTETE	Kategorija					Vrsta zaštite			
	O ¹	A	B	C	N	R ²	P	E	PN0
Lakše oštećeno	0	47	23	61	35	66	0	100	166
Teže oštećeno	0	31	31	37	30	56	7	66	129
Teško oštećeno	0	9	11	19	22	16	2	43	61
Razoreno	0	8	18	30	32	23	10	55	88
Nedostaju podaci o opsegu štete	0	13	18	34	151	35	7	174	216
UKUPNO	0	108	101	181	270	196	26	438	660

2. POVIJESNE CJELINE I NASELJA

Povijesno memorijalna područja	0	0	1	0	0	1	0	0	1
Povijesne urbanističke cjeline	2	9	16	6	14	32	6	9	47
Povijesno ruralne cjeline	0	0	5	0	182	0	4	183	187
Arheološki lokaliteti i spomenici	0	4	3	0	3	4	2	4	10
UKUPNO	2	13	25	6	199	37	12	196	245

1. KATEGORIJE: O – upisano u Listu svjetske baštine; A – nacionalnog i svjetskog značaja; B – regionalnog značaja; C – lokalnog značaja; N – nekategorizirani objekti

2. PRAVNI STATUS ZAŠTITE: R – registrirani spomenik kulture; P – preventivno zaštićeni spomenik kulture; E – evidentirani spomenik kulture

INTERIM REPORT ON WAR DAMAGE CAUSED ON THE CULTURAL HERITAGE IN CROATIA

*Institute for Protection of Cultural Monuments
Ministry of Education, Culture and Sport of the Republic of Croatia
Zagreb*

Since the beginning of war operations in Croatia one of most frequent targets has been the cultural treasure, such as historic places, churches, monasteries, even cemeteries.

According to the information (incomplete in view of the fact that a sizable part of the Republic's territory is beyond control of its legal authorities of completely isolated) accessible to the Institute for Protection of Monuments of the Republic of Croatia, the cultural treasure of Croatia has suffered a lot since the beginning of the armed attack against Croatia. In artillery and air attacks 245 historic places have been attacked (47 old city centres, 187 old rural entities, 10 archaeological sites and 1 memorial area); 28 of them have been destroyed, 32 burnt down, 83 partially destroyed and 92 damaged, whereas no information is available on the extent of damage caused on 10 archaeological sites.

At the same time, damaged or destroyed in these attacks have been 660 individual monuments registered or filed as cultural treasure.

44 museum, 9 archive and 22 library buildings have also been damaged, some of them destroyed.

The attacked, damaged or destroyed places include the old city centres of Dubrovnik and Split, the cultural properties entered in the World Heritage List, whereas others have national, regional and local importance.

The old city centres of Vukovar, Vinkovci, Lipik, Kostajnica and Petrinja have been more or less completely destroyed, with those of Osijek, Pakrac, Karlovac, Gospić, Otočac and many other towns and villages heavily damaged.

Since October 1. 1991. the area of Dubrovnik and the immediate surroundings of its old city centre, and since October 24 the old city centre itself – a cultural property entered in the World Heritage List – were exposed to intense and destructive attacks. Earlier ravaged, some wholly destroyed, wehe historic houses in Rijeka Dubrovačka (Sorkočević Summer-house, Bizaro Summerhouse, Gradić Summerhouse, the Franciscan Monastery in Rožat and many other sacred and profane buildings). The same fate befell the town of Cavtat and the entire area of Župa Dubrovačka and Konaval. The central area of Čilipi was destroyed and burnt down, including the Regional Museum there and the local church, which was heavily damaged. Since November 9 a major escalation took place to the effect that the entire historic city centre within the ancient walls of Dubrovnik came under artillery fire, with targets being the area of Stradun, the Boshkovich St (with his native house), the Zudioska St. with its second oldest synagogue in Europe, many sacred and fortification monuments of exceptional historic and architectural value, as well as residential period houses. The city walls od Dubrovnik (the citadels of St. John, Bokar and

St. Saviour, the Dead Bell Fort the Minčeta Tower, northern and western walls, the Revelin ramparts and the Pila Gate) were directly shelled. Many hotels in Dubrovnik (its virtually exclusive source of revenue) have been devastated, some burnt down (Imperial Hotel). All this is the more frightening in view of the generally known fact that since the sixties the area of Dubrovnik has been void of any garrisons of military installations of any strategic importance. On December 6. 1991., a particularly heavy and vicious shelling of the very focus of the city centre was renewed. Missiles fired from Yugoslav Navy vessels struck the Sponza Palace, the Cathedral's cupola, St. Vlah Church the Big Onofrius Fountain and caused heavy damage on some of them: the pavement stone structure of Stradun, the city's central street, has been destroyed, littered with cannon shell craters; many shell fragments have left indelible scars on the stone facades of Dubrovnik mansions and palaces; 30% of the historic building fund of Dubrovnik old city centre has been heavily damaged, of which 10% completely destroyed, in fires cause by incendiary missiles. Although Dubrovnik cannot be described as a completely ruined city, the damage inflicted by these barbarous attacks is enormous, because the destructive projectiles have badly hurt not only the architectural fund, but also the historic environment of the Dubrovnik territory as a whole.

On November 15, 1991. attacks were launched against Split, including its old city centre, the Diocletian Palace, a cultural treasure entered in the World Heritage List. From the Yugoslav Navy vessels, which for weeks had kept the Port of Split under blockade, shells were fired at targets in close proximity to the Zlatna Vrata (Golden Gate), the Carar Field at the St. Francis Church and Monastery compound. Shells were also falling in the area of Poljud where Holy Trinity Church, one of the oldest early-Romanesque old-Croatian monuments of culture, is located. In cannon fire from Yugoslav Navy vessels and land artillery some, part of the Zadar old city centre, spared even i heavy bombardments during the SWW were struck. Thus a series of high-category monuments there (St. Krševan Church, St. Simon Church, the Land Gate, sections of the 13th cent. fortifications, the Prince's Palace, the Scientific Library, the History Archive and many buildings of environmental value) were damaged. In renewed air raids (on November 18) even the Romanesque, St. Anastasia Cathedral suffered major damage and a rocket devastated a part of the original old-Roman Zadar Forum pavement. Zadar, even its old city centre of the Peninsula, came again under heavy attack in the course of May this year to the effect that new damage was caused on the buildings of History Archive and Scientific Library as well as a series of residential houses.

The Zagreb Upper Town was rocketed and bombed in an air raid launched on October 10, 1991. Nearly all buildings in the area (72) were lightly damaged, whereas some of them (Banal Courts and some buildings in Visoka St. and elsewhere) were ravaged.

Out of the total of 660 damaged immovable monuments 108 are nationally and internationally important (such as the Sponza Palace and Rupe Museum in Dubrovnik, St. Jacob Cathedral in Šibenik, St. Krševan Church, St. Anastasia Church in Zadar, St. Peter Cathedral in Đakovo, Virgin Mary Annunciation Church and Franciscan Monastery in Karin, the Eltz Castle in Vukovar, Erudt old city), 102 are regionally important (All Saints Church in Đakovo, St Anthony of Padua Church and the Pejačević Castle in Našice). 181 are locally important and 269 of

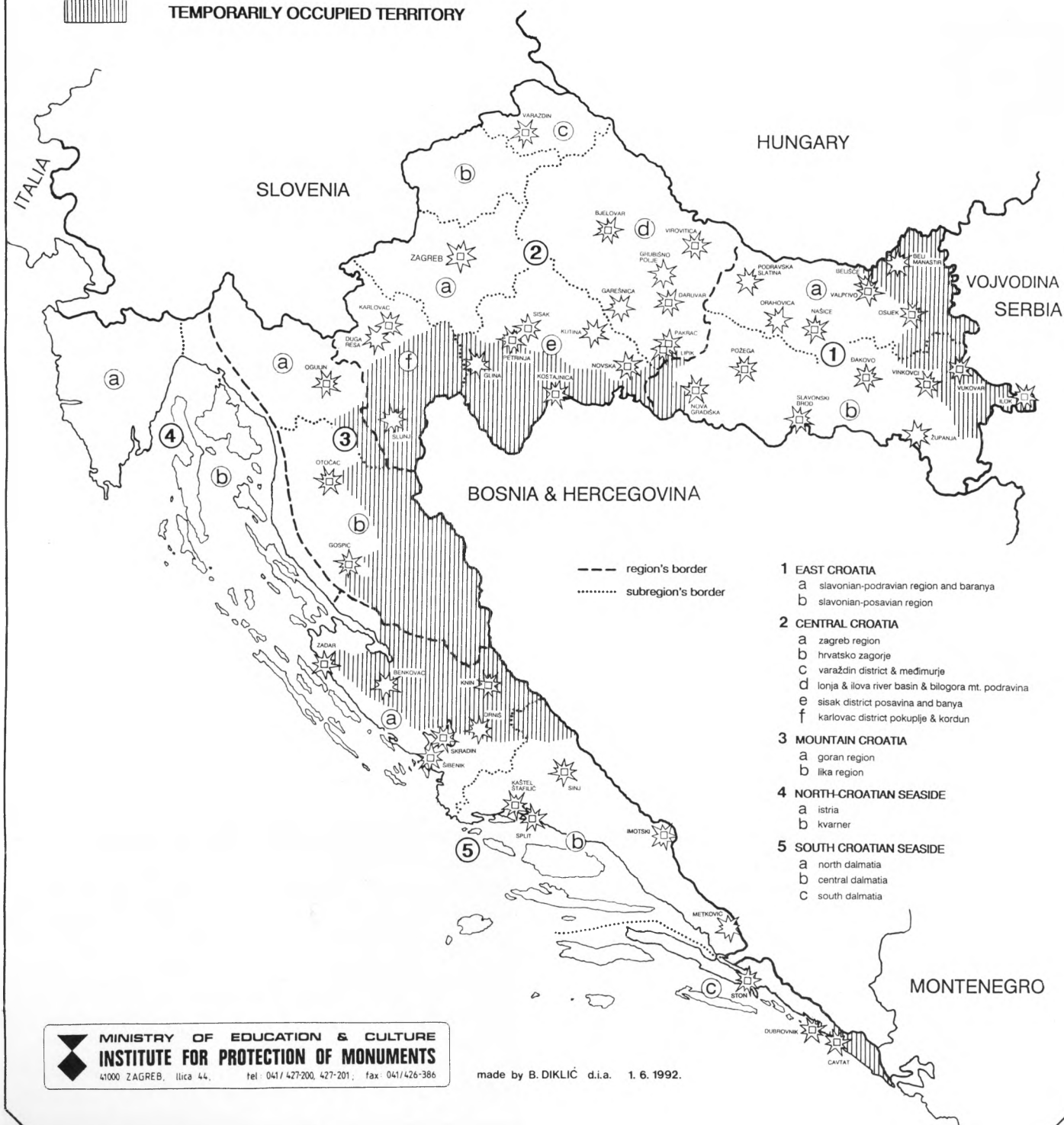
WAR DESTRUCTION IN THE REPUBLIC OF CROATIA

TOWNS OF CULTURAL-HISTORIC VALUE

TOWNS DAMAGED OR DESTROYED IN THE WAR

TEMPORARILY OCCUPIED TERRITORY

them are noncategorized (mainly comprising recent sacred buildings, which, however, accommodate historically valuable inventory). The gruesome statistics reads as follows; destroyed 88 heavily damaged (involving serious structural damage and static disruption) 189 lightly damaged (involving facades showered with shell fragments and bullets, minor damage on roofs, etc.) 166 buildings classified as immovable cultural monuments. For 217 it has not been possible as yet to determine the nature and extent of destruction.

The sacred buildings have been hardest hit and are still the most favorite targets. Out of 430 affected churches and monasteries 73 have been destroyed, 118 heavily damaged and 50 lightly damaged. This includes 47 buildings of national and international, 61 buildings of regional, 96 of local importance, whereas 226 of them are non-categorized. For 189 sacred buildings information on the nature and extent of damage are still missing.

Special targets have been pre-Romanesque and Romanesque sacred buildings in the occupied areas of Dalmatia and Dalmatinska Zagora (Dalmatian hinterland). These buildings, specific in terms of their autochthonous architecture and design constructed at the time of Croatian princes and kings (mostly from late 8th cent. to early 11th cent.), are a tangible evidence of the very beginnings of the Croatian statehood and as such constitute a group of cultural monuments of utmost national importance. Some of these buildings, not yet harmed in combat operations, are in grave danger and some have already been annihilated by planted explosives (the recently renewed St. Martin Church in Pridraga and others).

Next in terms of the number and extent of war damage are civil buildings (castles, summerhouses in Rijeka Dubrovačka private period houses, etc.) totaling 190 (of which 43 of national and international, 28 of regional, and 81 of local importance, whereas 38 are non-categorized). The harmed buildings include those of pre-Romanesque, Gothic, Renaissance and Baroque periods as well as those constructed in the evolving 19th century styles. Neither the archaeological sites, such as Vučedol at Vukovar or the centurion acres in the Starigrad Valley on the Island of Hvar (one of three best preserved ones in Europe) have been spared of shells and bombs. Damage on archaeological sites, especially in Slavonia or wherever major battles were fought, can be expected to have been caused not only by shells, but also as a result of digging trenches and passage of heavy army vehicles. The nature and extent of damage caused on archaeological sites cannot be determined for the time being. The worst damage can be anticipated in the areas where the archaeological layers have been completely destroyed or heavily disrupted as a result of military trenches being dug or where the found objects have been mishandled or plundered.

Not included in the present interim report and attached statistical tables in complete information on individual buildings of environmental importance within their respective historic entities. Their importance for the localities in which they are situated in virtually immeasurable, because they often provide the only evidence of the historic continuity and cultural identity of these localities. Apart from the completely destroyed old city centres of Vukovar and Petrinja, the devastated towns of Vinkovci and Lipik, hardest hit are the old city centres of Osijek

(with more than 350 damaged or destroyed buildings, of which 86 alone within the historic Fortress area out of a total of 107 period buildings there), Vinkovci (70 out of 11), Karlovac (25), Kostajnica and other historic towns and villages for which the information on the extent of destruction is not yet accessible.

The movable monuments, especially church inventories, although many of them were evacuated and safely stored elsewhere, are also being destroyed or looted. In many churches (17) highly valuable specimens of organs have been heavily damaged.

Victims of the irrational destruction of monuments are also cemeteries, some of which have an exceptional historic value, such as the St. Ann's in Šibenik, the old Jewish cemeteries in Cernik and Dubrovnik and elsewhere.

Such deliberate destruction of the cultural heritage, aimed at deleting the historic, cultural and civilizations identity of a nation to which the heritage belongs, is unprecedented in the history of wars and has assumed unheard-of proportions in this senseless aggressive drive going on for more than a year by now.

May 24, 1992

1. based on reports by Museum Documentation Centre (May 7, 1992), Croatian Archive (March 19, 1992) and National University Library (March 16, 1992)

*Translated by
Branko Ožbolt*

WAR DAMAGE ON THE CULTURAL HERITAGE OF CROATIA

THE TYPES OF MONUMENTS AFFECTED

(Data collected by May 24, 1992)

1. INDIVIDUAL CULTURAL MONUMENTS

TYPE OF MONUMENTS	Category					Type of protection			TOTAL
	O ¹	A	B	C	N	R ²	P	E	
Palaces and mansions	0	43	28	81	38	65	6	119	190
Fortresses	0	15	6	1	1	20	0	3	23
Sacred buildings (I) (churches)	0	30	51	94	216	83	17	291	391
Sacred buildings (II) (monasteries)	0	17	10	2	10	22	1	16	39
Monuments in public places	0	1	1	0	2	0	0	4	4
Mausoleums, tombs and cemeterys	0	1	4	3	2	5	1	4	10
Commercial buildings	0	1	2	0	0	2	0	1	3
TOTAL	0	108	102	181	269	197	25	438	660

2. OLD CITIES AND PLACES

Historic and memorial sites	0	0	1	0	0	1	0	0	1
Old cities	2	9	16	6	14	32	6	9	47
Historic villages	0	0	5	0	182	0	4	183	187
Archaeological sites and monuments	0	4	3	0	3	4	2	4	10
TOTAL	2	13	25	6	199	37	12	196	245

1. CATEGORY: O – entered in the World Heritage List; A – national and world importance; B – regional importance; C – local importance; N – non-categorized items

2. KIND OF PROTECTION: R – registered; P – preventively protected; C – filed

THE DEGREE OF DAMAGE CAUSED

(Data collected by May 24, 1992)

1. INDIVIDUAL CULTURAL MONUMENTS

DEGREE OF DAMAGE	Category					Type of protection			TOTAL
	O ¹	A	B	C	N	R ²	P	E	
Minor damage	0	47	23	61	35	66	0	100	166
Major damage	0	40	42	56	52	72	9	109	190
Destruction	0	8	18	30	32	23	10	55	88
Information not available	0	13	18	34	151	35	7	174	216
TOTAL	0	108	101	181	270	196	26	438	660

2. OLD CITIES AND PLACES

Destroyed	0	1	1	0	26	1	4	23	28
Burnt down	0	0	1	0	31	0	1	31	32
Partially destroyed	1	5	11	1	65	15	2	66	83
Damaged	1	4	8	5	74	16	5	71	92
Information not available	0	3	4	0	3	6	0	4	10
TOTAL	2	13	25	6	199	38	12	196	245

1. CATEGORY: O – entered in the World Heritage List; A – national and world importance; B – regional importance; C – local importance; N – non-categorized items

2. KIND OF PROTECTION: R – registered; P – preventively protected; C – filed